

مطبوعات «کتابخانه مجلس سنا» (شماره ۲) میراثی نفیس و نایاب

کوروش نوروزمرادی

مجلات دشمن دیگر آنهاست، زیرا نگهداری آنها را در کتابخانه و آرشیوهای خصوصی و منازل دشوار کرده است. نوع جوهرهای چاپی حاوی ترکیبات اسیدی روی کاغذهای پوست پیازی روزنامه‌ها، حساسیت بیشتر کاغذ روزنامه‌ها به نور، رطوبت و سرب معلق در هوای شهرهای بزرگ - جایی که موزه‌ها، کتابخانه‌ها و مراکز آرشیو در آن متمرکزند - عمر این منابع را به کمتر از دویست سال - در بهترین حالت نگهداری - رسانده است. اما به نظر می‌رسد امروزه تراژدی گم شدن و نابود شدن دانش بشری روی محمل کاغذی، به وسیله میکروفیلیم و تصویربرداری و در تکنولوژی جدیدتر رقومی کردن اطلاعات رسانه کاغذی، تا حدودی حل می‌شود. کاری که همه کتابخانه‌ها و از جمله متولیان کتابخانه شماره یک و دو مجلس در حال انجام آن هستند، اما این کار نیز بسیار وقت گیر، هزینه بر و دوامش در درازمدت نامطمئن است. با جستجو در بزرگراه‌های اطلاعاتی در می‌یابیم که هنوز هیچ کتابخانه‌ای در دنیا موفق نشده که کلیه اطلاعات مکتوبش را به اطلاعات رقومی تبدیل نماید. بنابراین قبل از اشاعه اطلاعات و امانت دهی مکرر منابع قدیمی، فرسوده، شکننده و پوسیده و نفیس باید در نگهداری و حفاظت و مرمت جدی همین منابع کاغذی کوشید و منتظر دست غیب تکنولوژی نوین نماند. نشریات ادواری کتابخانه شماره دو مجلس اگرچه تاکنون به شکل مناسبی نگهداری شده است، اما دیر یا زود مانند بسیاری از منابع کاغذی گرفتار عواقب بد طول عمر خواهند شد. از نظر هم پوشانی بیش از نیمی از مطبوعات دوره قاجار این کتابخانه، نسخه دوم یا چندم موجود در کتابخانه‌های داخل کشور است. اما حدود پانزده درصد از کل عناوین نشریات قاجاریه این کتابخانه نسخه منحصر به فرد هستند، و در فهرست‌های کتابخانه‌های داخل و خارج دیده نشده‌اند. در مجموعه سازی مطبوعات این کتابخانه سعی شده به صورت تخصصی عمل شود. «گلچینی از مجموعه خوب و

مطبوعات کتابخانه «شماره دو مجلس شورای اسلامی» یکی از مهمترین مرکز آرشیو مطبوعات نفیس و قدیمی است. این مرکز با بیش از یکصد عنوان نشریه دوره قاجار از نظر تعداد عناوین، چهارمین مرکز آرشیو مطبوعات مهم کشور پس از کتابخانه‌های مرکزی دانشگاه تهران، کتابخانه شماره یک مجلس شورای اسلامی، و موزه مطبوعات بنیاد مستضعفان محسوب^{۱)} می‌شود. اما از جهت کیفی و سلامت نشریات سالخورده دوره تاریخی فوق، می‌توان به جرأت به آن امتیاز نخست را داد. شاید علت اصلی سلامت منابع ادواری کتابخانه شماره دو، «عدم دسترسی عموم به این منابع» و «استفاده و تورق کمتر آنها توسط محققین و مورخین» به نظر رسد، ولی دلیل کافی نخواهد بود، کتابداران متبحر و کتابنده، فضای مناسب، مراجعین و استفاده کنندگان کتاب شناس، روگرفت کم و نگهداری صحیح و مناسب این منابع به وسیله صاحبان اصلی و اولیه‌اش، فاکتورهای دیگر حفاظت این منابع ارزشمند مکتوب خواهند بود.

امروز ما تقریباً همه دانشی که بشر در پانصد هزار سال نخست دوره زندگی‌اش کسب کرده را گم کرده‌ایم. این دانش بیش از نود و نه درصد دانش تاریخ بشر محسوب می‌شود.

راه دور نرویم؛ از تعداد یک هزار و پنجاه عنوان مطبوعات منتشره در دوره نودساله قاجار (۱۳۰۴-۱۲۱۵ ه. ش) تقریباً نیمی از آنها در کتابخانه‌های کشور موجود است. نیمی دیگر از دانش خام و منابع دست اول ادواری این دوره نه چندان دور تاریخی از بین رفته است. سرنوشتی بدتر از آن نصیب مطبوعات منتشر شده دوره پهلوی اول شده است. بدین سان است که باید به اهمیت آنچه مانده پی بُرد. متأسفانه نشریات قدیمی فرصت کمتری برای بقا نسبت به آثار قدیمی‌تر از خود، یعنی نسخ خطی دارند. کاغذ مطبوعات که در حجم و تیراژ نسبتاً بیشتری منتشر می‌شد از کیفیت به مراتب پایین‌تری برخوردار است. قطع و اندازه روزنامه‌ها و

کوچک» از صفات بارز آرشیو مطبوعات این کتابخانه است. موضوعات اصلی نشریات این کتابخانه، تاریخ، ادبیات، هنر، ایران‌شناسی و اسلام‌شناسی است. از نشریات پزشکی، فنی و مهندسی و علوم پایه و کشاورزی در این کتابخانه اثری نیست. تاکنون دو فهرست از مطبوعات این آرشیو منتشر شده است که ضمن سپاس از تدوین کنندگان آنها به نقص آن نیز باید اذعان نمود. نخستین فهرست توسط موسسه تحقیقات و برنامه ریزی علمی و آموزشی مرکز مدارک علمی و به کوشش شهین اسفندیاری، علی عطفی، جلال مساوات، باقر مومنی، تحت عنوان: «مطبوعات ایران / فهرست تحلیلی کتابخانه مجلس سنا» در سال ۱۳۵۸ در ۵۰۰ نسخه به چاپ رسیده است.^(۱)

این فهرست، که بجز هویت، به ماهیت نشریات موجود در کتابخانه نیز تا سال ۱۳۵۰ پرداخته است، از نظر فنی یکی از بهترین فهرست‌های منتشر شده کشور است. در این فهرست ۲۴۳ عنوان روزنامه و مجله کتابخانه سنا معرفی شده است. از اشکالات این فهرست ارزشمند می‌توان به روزآمد نبودن آن، عدم دقت در ارائه شماره‌های دقیق موجودی نشریات، موضوعی نبودن، نداشتن پیوست‌های لازم، و عدم استفاده از اختصارات اشاره کرد. دومین فهرستی که موجودی نشریات دوره قاجار کتابخانه شماره دو مجلس را معرفی کرده است، کتاب ارزشمند راهنمای مطبوعات دوره قاجار / اثر سید فرید قاسمی است. این فهرستگان که دومین فهرستگان مطبوعات فارسی زبان پس از فهرستگان علوم اجتماعی محسوب می‌شود، به بررسی موجودی نشریات سال‌های ۱۲۱۵-۱۳۰۴ ه. ش در کتابخانه شماره دو و چهار کتابخانه مهم دیگر در داخل پرداخته است. این اثر اگرچه از مهمترین منابع مرجع مطبوعات دوره قاجار است، اما روزآمد شدن و افزایش گستره جغرافیایی آن در حوزه ملی ضروری به نظر می‌رسد. بخش نشریات کتابخانه شماره دو فعلاً با ۱۱۰ عنوان نشریات فارسی زبان جاری و ۱۵ عنوان نشریات عربی زبان جاری و ۲۵ عنوان نشریات

لاتین جاری به حیات خود ادامه می‌دهد. ارزشمندی این بخش پس از مطبوعات قدیمی، آرشیو جراید و روزنامه‌های است که در دوران انقلاب اسلامی منتشر شده است، کمتر از نود عنوان نشریات لاتین جاری و قدیمی در موضوع اسلام‌شناسی و ایران‌شناسی بخش دیگر مطبوعات این کتابخانه است.

عناوین آرشیو مطبوعات دوره قاجار این کتابخانه به ترتیب حروف الفبا عبارتند از: آذربایجان، آفتاب، آینه غیب نما، ابلاغ، ادب (ادیب الممالک)، ادب (عبدالله فریور)، ارشاد، استقلال ایران، اصول تعلیمات، اطلاع، اقدام، اوقیانوس، ایران (صنیع الدوله)، ایران (اردبیلی)، ایران سلطانی، ایران کنونی، ایران نو، بامداد روشن، برق، بشارت، بهارستان، بهلول، پای تخت، پهلوی، تبریز، تربیت، تمدن، تنبیه، تیتر، ثریا، جارچی اسرار، جارچی ملت، جام جم، جریده ادب، الجمال، الجناب، چننه پابرهنه، جبل المتین، حقوق، خلق، دبستان، دستور اخوت، دولتی، رعد، روح القدس، روزنامه رسمی، روزنامه علمی، روزنامه علمیه دولت علیه ایران، روزنامه ملتی، زشت و زیبا، ستاره ایران، شاهنشاهی، شرافت، شرق، شفق سرخ، شوری، صبح صادق، صوراسرافیل، طوفان، عراق عجم، عصر جدید، فرهنگ (محرر کاشانی)، فرهنگ (نقی رائفی)، فریاد (حبیب ارومیه)، فریاد (باقر مسعود)، فکر آزاد، قانون، قرن بیستم، کاشف اسرار، کاوه، کشکول، کمال، کوشش، کوکب دری، گل زرد، گلستان، گلستان سعادت، گلشن، گنجینه فنون، مجلس، محاکمات، محشر، معارف (انجمن معارف)، معارف (همدانی)، ملانصرالدین، روزنامه ملی، میزان، ناصری، نامه فرهنگستان، ناهید، نجات، ندای وطن، نسیم شمال، نسیم صبا، نوبهار، نیراعظم، وطن.

آنچه در پی می‌آید بخشی از مشخصات کامل و فهرست مندرجات مطبوعات این مخزن است که شماره‌های مربوطه در فهرست هیچ کتابخانه‌ای دیده نشده است، امید است که بتوانیم فهرست مندرجات و معرفی کامل و دقیق مابقی نشریات منحصر این کتابخانه را در آینده به اطلاع برسانیم:

۱- این ارزیابی براساس فهرست‌ها و فهرست‌های مشترک منتشر شده انجام یافته، بی‌تردید با تکمیل پایگاه‌های اطلاعاتی کتابخانه‌های مادر در کشور این رتبه بندی نیز تغییر خواهد کرد.

۲- باقر مومنی... و [دیگران]، مطبوعات ایران، فهرست تحلیلی کتابخانه مجلس سنا (تهران: مرکز مدارک علمی، ۱۳۵۸)

۷۲

این هفته نامه خودش را این گونه معرفی می نماید: «جریده ای است علمیه اخلاقیه ادبیه سیاسیة و در بحث از کلیه مطالب مفیده نوعیه آزاد در درج لوایح و مقالات مرسله اداره مختار است و صاحبش حق استرداد ندارد. مراسلات بی تعرفه کافی و تمبرپست پذیرفته نمی شود و در مندرجات آنها اداره مسئول نیست.»

لگو تایپ نشریه روی کشتی ای قرار گرفته که غرق دست نجات به سوی آن دراز کرده و از غرق شدن می گریزد. آیاتی از قرآن کریم در بالا و زیر این لگو تایپ به نشریه نمایی خاص داده است. تاریخ نشر نمره دوم آن دوشنبه ۲۴ ربیع الثانی ۱۳۲۶ هجری قمری برابر با ۲۵ مه ۱۹۰۸ میلادی و تاریخ آخرین شماره موجودی در کتابخانه شماره دو، (نمره ۱۴) پنج شنبه ۱۵ ذیقعد ۱۳۲۶ هجری قمری مطابق با ۱۰ دسامبر ۱۹۰۸ درج شده است. این نشریه در تحت مراقبت میرزا عبدالرحیم الهی [قراچه داغی] و با مدیریت حاجی سیدفرج الله [کاشانی] در طهران، چهارراه میدان مشق، هر هفته روز دوشنبه طبع و روز سه شنبه توزیع می شده است. این هفته نامه در قطع ۲۲×۳۴ در هشت صفحه و با قیمت تک نسخه ۴ شاهی و اشتراک سالیانه در طهران ۲۰ قران به فروش می رسید. آنچه در فهرست ها دیده می شود. تنها سیزده شماره دیگر آن در کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران دیده شده است. که با احتساب موجودی کتابخانه شماره دو این دومین نسخه موجود در کشور است. مندرجات این شماره ها عبارتند از:

سال اول شماره ۱: در مورد انتشار نشریه - تفأل و تبریک - جریده،

روزنامه (بحث نظری)؛ سال اول شماره ۲: روزنامه یعنی چه؟ - حریت، آزادی - تمنای توضیح در ترتیب کسر حقوق - لطائف - تحصن شکسته بندان طهران - اعلان از طرف اداره روزنامه؛ سال اول شماره ۳: روزنامه نگار یعنی که؟ - در تقسیم آزادی بر حسب مفهوم - طلسمات - مضرات اتفاق - بلوای مورچگان (طنز اجتماعی) - اعلان از طرف روزنامه؛ سال اول شماره ۴: هوش آید، هوش آید - بقیه مضرات اتفاق - خیر مقدم به حاجی سیدمحمد امامزاده - قراچه داغ - لطایف - ناله اهل قبول؛

سال اول، شماره ۵: هوش آید، هوش آید (در مورد روزنامه نگاری) - اعلام و اعتذار از طرف اداره جهالت؛

سال اول شماره ۶: در تقسیم آزادی قانونی - تنبیه - تقریظ و استدعا - مضرت اتفاق - در شرایط و آداب مشورت - مجلس ختم بانک ملی؛

سال اول شماره ۷: سرمقاله - عده نفوس و ایلات و عشایر و قبائلی ایران؛

سال اول شماره ۸: سیاسی - اوقیانوس (وضعیت ایران) ادبیات محصول تخم مرغ در کنده - انجمن ماکیان (مقاله طنز) - اعلام؛

سال اول شماره ۹: بقیه سیاسی - رفع اشتباه - ادبیات - تنبیه - اصول معیشت یا ترتیب زندگانی مربوط - در باب زلزله - اوقیانوس - جدول مقابله اقسام و قطعات قدیمه و جدیده ایران - خلاصه اخبار داخله - ای یاران زینهار پنیر نخورید؛

سال اول شماره ۱۰: سیاسی - اوقیانوس - ادبیات تنبیه - حروف هجاء - سعی و کوشش تقدیر را تغییر تواند داد یا نه - اصول معیشت

شماره ۶	سال اول	شماره ۱
میرزا عبدالرحیم الهی	(مؤلف و مدیر)	قیمت اشتراک سالیانه
(مدیر امور اداره)	هزینه	۲۰ قران
حاجی سیدفرج الله	داغ	۲۵ قران
(عنوان مراسلات)	رویه و اتفاق	۷ مینا
و محاربات - طهران	هند وستان	۸ روپیه
(اداره اوقیانوس)	اثنای و سایر بلاد خارجه	۱۵ فرانک
(محل اداره)	پانزده	(قیمت اعلانات)
چهار راه میدان مشق	صفحه اول سطر ۱ قران	
هر هفته روز ۲ شنبه طبع	و استمع التلک با صینا و وسینا ولا تخاطبونی فی الذین ظلموا اللهم من رفون	صفحه آخر دهتهای
۳ شنبه توزیع میشود	۲۲ ذی قعد ۱۹۰۸	یک نسخه شاهی

جریده ایست علمیه اخلاقیه ادبیه سیاسیة و در بحث از کلیه مطالب مفیده نوعیه آزاد. در درج لوایح و مقالات مرسله اداره مختار است و صاحبش حق استرداد ندارد. مراسلات بی تعرفه کافی و تمبرپست پذیرفته نمیشود و در مندرجات آنها اداره مسئول نیست.

ارشاد

روزنامه خبری، سیاسی، اجتماعی و اقتصادی که ابتدا هفته‌ای دو بار و در هشت صفحه در قطع ۲۸×۱۹ و سپس از نمره ۷ (۵۳۵) سال هفتم ۲۹ ذیحجه ۱۳۳۱ هفته‌ای یک بار در شانزده صفحه در مطبوعه برادران باقرزاده چاپ و در طهران مقابل شمس العماره منتشر می‌شد. مدیر آن جواد تبریزی و نخستین انتشار آن ۱۳۲۵ هجری قمری است. موجودی این نشریه در کتابخانه شماره ۲ مجلس عبارت است از: سال هفتم ش ۲-۷، ۹-۱۵؛ سال هشتم ش ۱۶-۱۸، ۲۱-۲۳ (که از ۳ ذیحجه ۱۳۳۱ هجری قمری آغاز و در سوم ربیع الثانی ۱۳۳۲ به پایان رسیده است).

فهرست مندرجات آن براساس شماره‌های مسلسل عبارت است از:

شماره ۵۳۰:

مرگ و حیات ما - خلاصه سیاسیات خارجه و داخله - تشکیلات عدلیه - اخبار داخله - اخبار خارجه - اجتماعی - اقتصادی - مطبوعات قدیم.

شماره ۵۳۱:

اشتباه دولت در تاخیر انتخابات - نتیجه اوضاع بالکان - اخبار پایتخت - تلگراف داخله - اخبار داخله خراسان - اصفهان - شاهرود - پادشاه جراید عالم - فنون و صنایع اجتماعی و اقتصادی - مطبوعات قدیم.

شماره ۵۳۲:

اصلاح وزارتخانه‌ها - جواب سوالات جریده تنبیه - انتخابات - اخبار پایتخت - اخبار داخله کردستان - ولایات ثلاث - خراسان - فنون و صنایع.

شماره ۵۳۳:

اصول قشون گیری ایران - تاخیر انتخابات - دستخط نایب السلطنه - اخبار پایتخت - تلگرافات و اخبار داخله و خارجه.

شماره ۵۳۴:

محدور انتخابات - سیاسیات خارجه - اخبار داخله - اخبار پایتخت - اخبار خارجه - اجتماعی و اقتصادی.

شماره ۵۳۵:

ایران و عثمانی - اختلافات نظریات - پولتیک حاضره - مسابقه اتحاد و اتفاق مثلث - مسجد کانپور - یادداشت گمرکی - بودجه

- جنون در انگلستان - بقیه جدول مقابله اقسام و قطعات قدیمه و جدیده ایران - خلاصه اخبار داخله منقول از روزنامه ایران؛

سال اول شماره ۱۱: [سیاست خارجی] اوقیانوس - ادبیات - اصول معیشت - رفع یک اشتباه بزرگ - اعتذار و استرحام عفو - خلاصه اخبار داخله خراسان - سیستان - استرآباد - سبزوار - قوچان - بجنورد - کرمانشاه - همدان - بقیه جدول اقسام و قطعات قدیمه و جدیده ایران - اعلان از طرف وزارت علوم؛

سال اول شماره ۱۲: سیاسی - پادشاه سایه خداست - اصول معیشت - رفع یک اشتباه بزرگ - فرنگی مآبی تغییر کرده - تلگراف خارجه - بقیه مقابله ممالک.

سال اول شماره ۱۳: اتحاد اسلام - مراسله شاهزاده نصرالله میرزا به وزیر اعظم علی پاشا - مراسله نادرشاه به سلطان عثمانی (در مورد شیعیان) پادشاه سایه خداست - ادبیات قشون ظفر - سپاه نصرت پناه در آذربایجان - اخبار تلگرافی از خارجه - اخبار داخله از انزلی - فارس - یزد - کردستان - گیلان - اصفهان - عربستان - همدان - خمسه؛

سال اول شماره ۱۴: اتحاد اسلام - ادبیات - اصول معیشت - خدا بیامرز آنکس را که آمین بگوید - تسلیت خاطر اخبار خارجه.

شماره ۵۳۰ (۵۳۰ مسلسل) - دوشنبه ۲۹ ذیحجه ۱۳۳۱ (میلادی) - ۱۱ برج طرمز اول - شماره ۲۰

اِرْشَاد

محل اداره		قیمت اشتراك				نوع اشتراك
طهران مقابل شمس السماره	پاکه	طهران	ولایت دلمه	تاکستان	اعلامات سگری بکرون	
عنوان تلگرافی (ارشاد)	۶ ماهه	۵۰ فران	۲۵	۹۰ فران	فراگیری انواع حسومی	
نوع تلفون		۲۰	۳۰		موافق مرقعه اداره است	
موقعه هفت روزگه منتشر میشود		قیمت اشتراك به شرح ذیل است				

مرگ و حیات ما

عقبت و درجه باقی مانده این بود که در ملک و دولت جهان خود را در مقابل مردمی می‌داند و دشمنان خارجی نبوده‌اند. حفظ می‌کند و با وقتی که افراد اعمال خیر خود را قلم‌نکرده و بولطه مرور ترقات مادی نیل و نیک‌نموده بودند وجود جامعه آنها بر سرخ گریخت و محدود بود.

بدانچه در آن اواخر در ایران این قلمه عمومی تکوین شده و فریب چند سال است که مسئله مرگ و حیات ما از تالیفات مولف لطیف طرح شده است.

در این چند ساله جهان خارجی ما را در مقابل هجوم دشمنان اجنبی هرگز شمشیر آلوده‌دست حفظ نکرده است و هیچ‌یک از سلاطین ایران در خور و مست و باعیت مملکت خویش قشون کاشته‌اند علاوه وضع حرب در هر آنها هرگز با تزیینت منظمه اداره دولت دشمنان خارجی

ایران قابل مقایسه نبوده است.

پس دلیل اینکه در این چند سال اخیر مایکولت سالی بودیم چیست؟

وقتی که دولت انگلیس مالک هندوستان را سیر میکرد اعلامات سیاسی بزرگ مابین دولت اروپا علیه ایران پیدا کرده بود.

دولت عثمانی و روسی برای حفظو آبیان امنیت خود در حوزه دولت اروپا بر سر آنها بودند که پس از مدتی تغییرات موازنه دهنه های دولت اروپا موقه صورت مبنی حاصل نموده و از حسن اتفاق دولت انگلیس هر کفه مقابله دولت روس واقع شد.

از ایندور به بعد هیچ‌کس این دو دولت در تالش شرق وسطی شمشیر قبی حیات خارجی نداشته و از فضل اسارت هندوستان اولیای درو در تهران از سلطت هجوم مهاجر روسیه آسوده‌نمودند.

پس انگلیسها به پناهتند هجوم روسها هندوستان کشتی جنگی خود را در مقابل دربار بطرز جریح انگهد استتو معارضه از پیش آمدند و حیات

۷۵

حکومتی - احصائیه مدارس تهران - مریضخانه نظامی احمدیه - پوست های قربانی - راه آهن جلفای ایران - اخبار خارجه - متنوع اخبار پایتخت - خلاصه تلگرافات داخله - مکاتیب اعلانات.

شماره ۵۳۷:

آیا دولت به وعده خود وفا خواهد کرد - ترتیب علمی - اشکال مختلفه نظامنامه پلیس - مکتوب تبریز - وزارت معارف - مدرسه عالی بختیاری - انطباق فکر در جلد - بوسه و مضرات آن - مقایسه تجارت ایران و روس - موسیقی یا تلفون - منظره های شب قطار راه آهن - گردش دور زمین - معاهده عثمانی و یونان - متفرقه پایتخت - تلگرافات شیراز و کازرون - معارف همدان و انزلی - صندوق پست - مکتوب کردستان - نامه اهالی ملایر.

شماره ۵۳۸:

اخطار اداری - استقلال ایران نرفته - ائتلاف مثلث شرقی - تربیت علمی - اسناد محرمانه - حرکات عساکر روس - حکومت روس و بینوایان کلیمی - حکم اعدام نه نفر در کابل - حادثه فجیعته حجاج ایرانی قرب مدینه - حصن متحرک - مگس و نژاد آن - مصرف کاغذ در آمریکا - حفظ اوراق قیمتی به واسطه تخلیه هوا - بیضه نهنگ - استعفای پادشاه بلغارستان - اخبار پایتخت - تلگرافات خصوصی - تلگرافات داخله دولتی - معارف کرمانشاهان - بی عدالتی سالدات های روسی در تبریز - اخبار کرمانشاهان - تاریخچه خیلی خوانی.

شماره ۵۳۹:

انتخابات - صادرات و واردات - نظمیه - راه آهن ایران - فتوگراف - مراکش - فرانسه - متفرقه پایتخت - تلگراف زنجان - خیراندیشی.

شماره ۵۴۰:

انتخابات اتحاد مثلث - مسئله ایران - ثروت آمریکا - اختلاف روس و انگلیس در باب ایران - کشتی هواپیمایی آلمانی - حروف چینی - گرانی طلا - گمرکات ایران - حرکت قشون روسیه از ایران - انتخابات مرکزی - دیوانگی ماطاوس خان ارمنی - مکتوب حکومت زنجان - محصلین آمریکا - اروپولان در طهران.

شماره ۵۳۴:

وکیل خوب - پلیس - انتخابات - زن - تجارت تریاک ایران - قوای جنگی دول - صادرات و واردات ایران - نطق پرنس ارفع - اخبار.

شماره ۵۳۴: انتخابات - مطبوعات - صنایع و فنون - اخبار داخله - پایتخت - تشکیل پلیس - مسیو مورنارد - صادرات و واردات ایران و...

کمال

جریده دایر به ترقی ملت و آبادی مملکت و انتشار علوم و معارف و هر گونه مقالات دایر به ترویج مدارس در آن درج خواهد شد. در روز اول و پانزدهم هر ماه طبع می رسد و مکتوبات مفیده عامه در کمال امتنان و تشکر قبول و درج می شود. (کمال، نمره ۱، ص ۱) / صاحب امتیاز آن حسین طیب زاده (کمال) است که ضمن انتشار روزنامه موسس و رییس مدرسه و کتابخانه کمال نیز بود. صاحب اول مجموعه روزنامه کمال موجود در کتابخانه شماره دو، فردی است به نام ابوالحسن که نامش یا به صورت لاتین و یا با حرف اول لاتین روی روزنامه حک شده است. این نسخه موجود در کتابخانه مجلس از آن جهت اهمیت دارد که در بدو آن یادداشتی با امضای حسین کمال درج شده است.

<p>مجلس ترویج تبریز سازمان مدارس صاحب امتیاز مؤسس و رییس مدرسه و روزنامه دکتر ابوالحسن کمال ناشر و مدیر مطبعه و نشریه کمال مفتوح است مطبعه چاپخانه کمال تولید و نشر مطبعه کمال</p>		<p>مجلس ترویج تبریز سازمان مدارس صاحب امتیاز مؤسس و رییس مدرسه و روزنامه دکتر ابوالحسن کمال ناشر و مدیر مطبعه و نشریه کمال مفتوح است مطبعه چاپخانه کمال تولید و نشر مطبعه کمال</p>
--	---	--

جریده دایر ترقی ملت و آبادی مملکت و انتشار علوم و معارف و هر گونه مقالات دایر به ترویج مدارس در آن درج خواهد شد. در روز اول و پانزدهم هر ماه طبع می رسد و مکتوبات مفیده عامه در کمال امتنان و تشکر قبول و درج می شود.

<p>روز دوشنبه ۱۳۱۹</p> <p>وطن خانه ما است بقیه از شماره ۲</p> <p>ماده که روزنامه در روز یکشنبه برسد تمام برداشتن آن در روز یکشنبه در پیش خرابیهای وطن که از آن شروع بر سر نهفته است فداگر با مضامینات چنان دیده خوب مانند یاد میکند که در چاپش شانه زنده نقشه زیبای در بابی که صفای آن است دقت ما و شنود ما در ساختن این بر سر بالین هموطنان استنداده با ما روح نازنین ما را از زنده باده و بتدریج انجمنی صورت کرده و از مرتب شدن چنان همسایگان که در کمال چنان همسایگان که در کمال</p>	<p>شاهنشاهی با جدار زرگوار شب روزند کوشش کلان زنی است اما نیز آوی جن حرکت کلی زایل نموده بسیار شوق دست کینه غار نگشته را تغییر کوههای بسته کفایت و در هیچ دست خود که کج نیست ای لایق است تکلیف نماید و هنگامی دست پادشاهی مادری توای متفکره و منظره ترانه و حوت قلب امانت رفیع جومات نوبت طوفان شاید با تاملات که اندک سیل و مان زنده مان جالت می پرست شود منایم از صنعت در راه آمل تریا زنده می ماند از نور شاهراه همدان و صداقت نقطه ناس قصه چنان همسایگان که در کمال</p>
---	---

در این یادداشت آمده است: میرزا ابوالحسن خان، شما که این قدر ذوق و شعور دارید که نمره های جریده کمال را جمع کرده و کتابچه ساخته [اید]، خیلی ممنون و امیدوارم بیشتر تشکر خواهم داشت که اگر در دو موضوع این جریده که عبارت از اتحاد اسلام و آبادی مملکت باشد با من هم صدا باشید، به مقاله وطن غالباً مشغول باشید و این مجلد از نتایج زحمات من به شما یادگار باشد. حسین کمال ۲۲ صفر ۱۳۲۰ [ه.ق].

بالاخره مجموعه فوق در دی ماه ۱۳۴۷ شمسی توسط محمد مهران^(۱) به کتابخانه سنا اهدا گردید.

این روزنامه با لوگو تایپ بسیار زیبا و آرم شیر و خورشید، که تقریباً در هر شماره با هیبت متفاوتی در بالای عنوان ظاهر می شود، منتشر می گردد. لوگو تایپ نشریه مانند روزنامه دانش (خانم دکتر کحال) و فریاد (باقر مسعود) به صورت ترکیب دو عنوان در جهت مختلف هم شکل یافته است. این روزنامه در سال ۱۳۱۷-۲۰ هجری قمری به زبان فارسی در چهار صفحه به قطع ۲۲×۳۴ و به قیمت اشتراک سالانه ۸ قران در تبریز منتشر می شد. موجودی آن در کتابخانه مجلس شماره ۲، از نمره ۱ سال دوم در محرم ۱۳۱۹ تا نمره ۲۲ سال دوم پانزدهم محرم الحرام ۱۳۲۰ هجری قمری است. ظاهراً نمره ۱-۲۹ سال اول و نمره ۶، ۱۵، ۱۶، ۲۰، ۲۱ سال دوم، تنها شماره های مشاهده شده در کتابخانه های کشور است (فرید قاسمی، ص ۲۰۲).

مندرجات شماره های موجود در کتابخانه شماره ۲ به قرار زیر است: نمره ۱ سال دوم: آغاز سال دوم روزنامه کمال - وطن خانه ما است - مکتوبات - کمال - تشکر - اعلام - معرفی کتاب دو بهادر تالیف حسین طبیب زاده - اختارات مخصوص؛ نمره ۲ سال دوم - وطن خانه ما است: مکتوباتی به پرسش ارفع الدوله از غفاروف تبریزی و... موسسه کمال - نظامنامه انجمن خیریه اسلامیة ایرانیه در باطوم - مکتوبی از حاج محمدحسین اصفهانی (امین الضرب) از بطزبورغ - اعلان - اختار مخصوص و تمنای مخصوص روزنامه - نمره ۳ سال دوم - وطن خانه ما است - مدرسه کمال - نظامنامه جدید مدرسه کمال - نظامنامه انجمن خیریه اسلامیة ایرانیه در باطوم - وداع جنرال واقتر از عموم ایرانیان؛ نمره ۴ سال دوم: وطن خانه ما است - بقیه نظامنامه مدرسه کمال - قراچه داغ - بقیه نظامنامه انجمن خیریه اسلامیة ایرانیه باطوم - در خصوص عمارت مدرسه کمال - نمره پنجم سال دوم - وطن خانه ما است - مکتوب جناب آقای سید حسن آقا از طهران - مدرسه کمال (تاریخچه) - نمره

ششم، سال دوم - ورود بندگان ایالت کبری (امیر نظام) به تبریز - وطن خانه ما است - جریده شریفه معرفت و مدرسه معرفت - کارخانجات فرش بافی در تبریز - اختار مخصوص مدرسه کمال - اعلان پست خانه آذربایجان - ورود حاجی نظام الدوله به تبریز - وطن خانه ما است - کارخانه فرش بافی حاجی جلیل آقای مرندی - جریده تربیت منطبعه دارالخلافة باهره - اسلام پرستی و معارف پروری - نظام نامه مدرسه کمال - ایفای وعده - جراید محترم پاریس - جراید شیخ بزرگوار ابونظاره در مورد اتحاد اسلام - شماره ۸ سال دوم - اعتذار - وطن خانه ما است - تبریک به پرنس ارفع - اعانات مدرسه دانش طهران توسط ارفع - جراید پاریس - روزنامه آتیه - ذکاء الملک فروغی و روزنامه تربیت - خبازنامه های تبریز قراچه داغ - میرزا اسمعیل خان و قراچه داغ - مدرسه کمال (اعانه حاجی نظام الدوله) - اختار - شماره ۹ سال دوم - مدرسه کمال (امتحان) - خطبه آخر امتحان - کمک کنندگان مدرسه کمال - میزان تحصیلات و اخلاق شاگردان مدرسه کمال - شاگردان صنف اول - مرگ اسدالله خان ناظم الدوله - مدرسه کمال (تاریخچه) نمره ۱۰ سال دوم - وطن خانه ما است - میزان تحصیلات و اخلاق و شاگردان مدرسه کمال - ترجمه از روزنامه سن پترزبورغ - سفر حاجی محمد رحیم تاجر اصفهانی و شاگردان مدرسه کمال - حریق در دمشق - شماره ۱۱ سال دوم - اخبار تلگرافی از لندن - وطن خانه ما است - کتاب دوره سوم زبان فارسی مخصوص صنف شاگردان سوم - کوشش طلاب گرام به ترقی و قوت اسلام تبریز - مدرسه کمال (شاگردان) شماره ۱۲ سال دوم - اخبار تلگرافی از لندن - دیباچه زبان فارسی کمال - اختار مخصوص مولف - افتتاح شعبه شرکت عمومی امتعه ایران در تبریز - شعری در جلوس سلطان عثمانی - شماره ۱۳، سال دوم - وطن خانه ما است - بقیه شعری در جلوس سلطان عثمانی - مقاله جناب ابونظاره در مورد اتحاد ایران و اسلام - شماره ۱۴ سال دوم - وطن خانه ما است - مکتوب از رشت - مکتوب از سنندج - کتابخانه کمال - پترزبورغ - موسسه کمال - شماره ۱۵ و ۱۶ سال دوم - اعتذار - وطن خانه ما است - معایب ایرانیان در جراید خارجه - مکتوب حاجی زین العالدین آقا تقیوف از بادکوبه - صاحب منصبان روسی در بادکوبه - اسامی حضار اسلامی در مورد تاسیس مدرسه اناث در بادکوبه - نطق آخوند ملاجواد آقا علی زاده در مورد مدرسه دختران - نطق کشیش روسی در مورد مدرسه دختران - تبریکات مسلمانان ممالک دیگر در مورد مدرسه دخترانه - شماره ۱۷ سال دوم - وطن خانه ما

۱- برای اطلاع از سرگذشت محمد مهران نگاه کنید به: "جان باختگان روزنامه نگاری" تالیف علی اکبر قاضی زاده (تهران: جامعه ایرانیان، ۱۳۷۹).

۲- سیدفرید قاسمی "راهنمای مطبوعات ایران" ۱۳۱۵-۱۳۰۴ ش (تهران: رسانه ها، ۱۳۷۲).

است - کتاب معرفت السل - مجلس طباطبائی - کارخانه چینی سازی در تبریز - وفات میرزا موسی ثقه الاسلام - شماره ۱۸ - سال دوم - وطن خانه ما است - مدرسه کمال (تظلمات) - مدرسه کمال (مخارج) - شماره ۱۹ سال دوم - وطن خانه ما است - مدرسه کمال (تظلمات) - مقاله ای در مورد سرخک - اعلان در مورد داروخانه - شماره ۲۰-۲۱ سال دوم - وطن خانه ما است - مدرسه کمال (تظلمات) - مدرسه کمال (شاگردان) - ابونظاره و سلطان هنزوان - ویرانی شیروان - مکتوب از تفلیس - اسلامبول - شرح موزه پرنس ارفع - پذیرایی دولت هلند از وزیر مختار ایران - کتاب تاریخ حالات امیر عبدالرحمن امیرافغان شرق مصور (مجلد) سرخک - دیوان عندلیب کاشانی - شماره ۲۲ سال دوم - وطن خانه ما است - مدرسه کمال (مخارج) - موزه پرنس ارفع در اسلامبول - کتاب تربیت نسوان - ختم سال دوم جریده کمال.

الجمال
در این ورقه مواظپ جناب آقای سیدجمال الدین اواعظ اصفهانی [عیناً طبع می شود. این نشریه هفته ای یک بار به وسیله اداره روزنامه ندای وطن در طهران منتشر می شد. نخستین شماره آن ۲۶ محرم ۱۳۲۵ هجری قمری منتشر شد. این نشریه در ۸ صفحه به قطع ۲۱×۳۴ به صاحب امتیازی میرزا محمد حسین اصفهانی با موجودی شماره ۱ تا ۳۵ مورخه ۲۶ ربیع الاول ۱۳۲۶ هجری قمری در کتابخانه شماره دو موجود است از این نشریه تنها یک نسخه از شماره ۳۵ در کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران موجود می باشد.

شماره ۷

تذکره: این نشریه در طهران منتشر می شود و در تهران و سایر بلاد ایران و در خارج از ایران نیز در دسترس است.

تاریخ انتشار: ۱۶ ربیع الاول ۱۳۲۵

مکان انتشار: طهران

تذکره: این نشریه در طهران منتشر می شود و در تهران و سایر بلاد ایران و در خارج از ایران نیز در دسترس است.

تاریخ انتشار: ۱۶ ربیع الاول ۱۳۲۵

مکان انتشار: طهران

تذکره: این نشریه در طهران منتشر می شود و در تهران و سایر بلاد ایران و در خارج از ایران نیز در دسترس است.

تاریخ انتشار: ۱۶ ربیع الاول ۱۳۲۵

مکان انتشار: طهران

بشارات

هفته نامه سیاسی، خبری، مذهبی به مدیریت شیخ محمد علی که این گونه خود را معرفی می کند: در این جریده از هر گونه اخبار و وقایع سیاسی و منابع ملتی و دولتی بحث می شود مقالات عام المنفعه مقبول و در انتشارش اداره آزاد است. نمره ۱۷ موجودی آن در کتابخانه شماره دو مجلس ۲۹ صفر ۱۳۲۵ هجری قمری برابر با ۱۳ آوریل ۱۹۰۷ میلادی است. این هفته نامه به قطع ۲۲×۳۵ در چهار صفحه در دارالطباعة (طوس) میر مرتضی الموسوی در مشهد مقدس منتشر می گردید. این نشریه مشروطه خواه بود و اخبار مشروطه و شهرهای خراسان را خوب مورد پوشش قرار می داد. آخرین نمره موجودی این نشر در کتابخانه شماره (۲) نمره ۲۸ است که تاریخ آن ۲۲ جمادی الاول ۱۳۲۵ را نشان می دهد. نمره های ۱۳، ۱۴، ۱۶ این نشریه در کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران موجود است.

پای تخت

ای وطن ای که مرا قبله امید تویی

پای تخت کی و رامشگه جمشید تویی

هفته نامه سیاسی کاریکاتوری طرفدار استقلال وطن و ترقی و فعالیت ایرانیان به صاحب امتیازی و سردبیری م. شریف و مدیرمسئولی س. حسین با شعار اخوت، مساوات، عدالت در میان لگو تاپ آن به طور مصور و رنگی در طهران به صورت هفتگی منتشر می شد. تنها نسخه موجودی این نشریه در کتابخانه شماره ۲، نمره اول سال اول است که تاریخ انتشار آن محرم ۱۳۲۹ هجری قمری است.

الجناب

روزنامه آزاد هفتگی که این گونه خودش را معرفی می کند. روزنامه ای است ملی کاشف از بناهت ملت نجیبه و باحث از اخبار علوم و منافع راجع به ملت و متشکر از عنایت ایصال اخبار و فصول و مواد علمیه مقتضیه با آزادی از ادراج کل با تادیبه عوض در موقع مناسبات. مدیر آن حاجی میرزا سیدعلی جناب محل طبع و نشر

(مطالعه اسم الله الرحمن الرحيم منقول)

دریچه
مجلس سید علی طباطبائی
مجلس طبع و انتشار
مهنک
۲۰۹۰۴
خارج
اصفهان
بسم الله الرحمن الرحيم
مجلس سید علی طباطبائی
مجلس طبع و انتشار
اصفهان
۲۰۹۰۴
خارج
اصفهان

روزنامه رسمی دولت ایران

روزنامه‌ای است خبری همراه با آگهی‌های رسمی دولت شاهنشاهی و مشروح مذاکرات مجلس شورای ملی. نخستین مدیر آن مرتضی قلی مؤید الملک بود که به صورت هفته‌ای سه بار به زبان فارسی در تهران منتشر می‌شد. شماره نخست آن سه شنبه ۱۸ ربیع الثانی ۱۳۲۹ هجری قمری است. تعداد صفحات آن از ۳۲ تا ۵۵ صفحه به قطع ۲۸×۱۹ و به قیمت اشتراک سالیانه ۴۵ قران در تهران، ۵۵ قران در داخله و ۷۰ قران در خارج نشر یافته است. شماره موجودی آن در کتابخانه شماره (۲) عبارتند از: ۴-۱، ۶-۸، ۱۲-۸ که تاریخ آخرین شماره موجودی آن ۱۷ جمادی الاول ۱۳۲۹ هجری قمری است. این نشریه با نام‌های گوناگون با توقف‌های کوتاه و بلند تا به امروز ادامه داشته است، اما آنچه مورد اهمیت است، شماره‌های نخست آنست. مشروح مذاکرات این نشریه، بعدها در سال ۱۳۲۳ هجری شمسی به صورت مفصل با عنوان مشروح مذاکرات مجلس شورای ملی دوره‌های نخست تجدید چاپ شده است.

«فریاد»

همه از دست غیر می‌نالند
سعدی از دست خویشتن فریاد
هفته نامه سیاسی، ادبی، فکاهی با مدیرمسئولی میرزا باقر متخلص به مسعود که در طهران، خیابان لاله زار جنب جریده پیکار منتشر می‌شد. نمره دوم آن در ذی حجه ۱۳۲۹ هجری قمری به قطع ۳۵×۲۲ در چهار صفحه با لگو تایپ زیبا منتشر شد. این نشریه سردبیرش را میرزا باقر منشی، ناظم آن را میرزا باقرخان، فراش آن را میرزا باقر بک، فروشنده آن را میرزا باقر معرفی می‌نماید. در این نشریه ادبیات غنی دوره مشروطه، طنز قوی، کاریکاتورهای زیبا همراه با کمدی چرند و پرند و اشعار انتقادآمیز دیده می‌شود. نمره سوم این نشریه در کتابخانه مرکزی و نمره ۲، ۴، ۵ آن در کتابخانه شماره (۲) مجلس موجود است.

شرافت

اشتباه نگیرید این شرافت با شرافت محمدباقر اعتمادالسلطنه بسیار متفاوت است. این شرافت را مدیر کتابخانه شرافت فردی به نام حسین باقیمت یک دوره چهل شماره‌ای سه قران در طهران منتشر نمود. مسلک این روزنامه بیدار کردن برادران کلاه نمدی و عوام است و در قید سال و هفته نیست و مقالاتی که به همین مسلک باشد با امتنان قبول می‌نماید. این نشریه در هر شماره در چهار صفحه با شماره پی در پی در صفحات و در قطع ۳۴×۲۱ در طهران منتشر می‌شد. نمره سی ام این نشریه مورخه نهم جمادی الاول ۱۳۲۶ هجری قمری در کتابخانه شماره (۲) مجلس موجود می‌باشد.

آن اصفهان است. آبونه سالیانه آن ۲۵ قران و ششماهه ۱۵ قران است. صفحه آرایی شماره نخست آن با شماره‌های بعدی به کلی متفاوت است. نمره نخست آن ۲۰ شوال ۱۳۲۴ هجری قمری است. لگو تایپ آن از نمره دوم با «بسمه تبارک و تعالی» روی آرم و شماره‌های نشریه زیر آرم طراحی شده است. از نمره یازدهم (از مه الامور بیدک) نیز بر روی عنوان اضافه شده است. قطع نشریه ۳۵×۲۲ و تعداد اوراق هر شماره آن هشت صفحه است. این نشریه به جهت همزمانی با مشروطه اول و پوشش خبری مجلس اول، خصوصاً اوضاع اصفهان و مجلس دارای اهمیت است. آخرین نمره موجودی این نشریه در کتابخانه شماره (۲)، نمره چهارده است به تاریخ ۱۶ ربیع الاول ۱۳۲۵ هجری قمری و شماره ۴-۱، ۶-۱۰، ۱۲ همین نسخه در کتابخانه مرکزی موجود می‌باشند.

دستور اخوت

دستور اخوت همه آیین مروت
باشید طرفدار به دستور اخوت
ای هم وطنان باعث هر گونه ترقی
آگاهی و همراهی و عمل است و فتوت

روزنامه‌ای است بی طرف که از هر قبیل مقالات سودمند که نافع به حال استقلال مملکت مقدس ایران و اهالی اوست سخن می‌راند. مدیر و نگارنده آن صادق بروجردی و محرر و معاون آن سلطان الکتاب است که در طهران خیابان شاه آباد به قطع ۳۵×۲۲ در چهار صفحه به صورت مصور و به قیمت اشتراک سالیانه ده قران در طهران منتشر می‌شد. تاریخ نمره ۴ موجود در کتابخانه شماره (۲) مجلس سوم ذیحجه ۱۳۲۹ هجری قمری را نشان می‌دهد. در این هفته نامه طرفدار مشروطه شعر و طنز حجم زیادی از صفحات را در بر گرفته است. نمره ۴ و ۵ این نشریه در کتابخانه شماره (۲) مجلس و نمره ۳، ۷، ۹ آن در کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران است.

عنوان نشرات
چهارشنبه ۱۳۲۹
کتابخانه فرهنگ
عنوان نشرات
چهارشنبه ۱۳۲۹
کتابخانه فرهنگ

عنوان نشرات
چهارشنبه ۱۳۲۹
کتابخانه فرهنگ
عنوان نشرات
چهارشنبه ۱۳۲۹
کتابخانه فرهنگ

عنوان نشرات
چهارشنبه ۱۳۲۹
کتابخانه فرهنگ
عنوان نشرات
چهارشنبه ۱۳۲۹
کتابخانه فرهنگ

سال اول	شماره (۳۱)	عنوان نشرات
صنعتی	چهارشنبه ۱۳۲۹	کتابخانه فرهنگ
عنوان نشرات	چهارشنبه ۱۳۲۹	کتابخانه فرهنگ
عنوان نشرات	چهارشنبه ۱۳۲۹	کتابخانه فرهنگ

شیخ چغندر

نمره سوم این هفته نامه طنز سیاسی مورخه ۲۸ شوال ۱۳۲۹ هجری قمری است. این هفته نامه مصور وابسته به حزب اتفاق ترقی (فرید قاسمی، ص ۱۶۴) و طرفدار استقلال ایران است. جریده ای است آزاد که در هر نمره تاریخ زندگانی معروفین رادرج می نماید، قطع آن ۲۲x۳۵ و تعداد صفحات نمره دو آن تا شش دیده شده است. مدیر مسؤل آن ابوالمعالی و صاحب امتیازش میرفتحعلی است. آدرس نشریه طهران - کوچه پهلوان یزدی نمره ۱۱ واقع شده و قیمت اشتراک سالیانه آن در طهران ۱۲ قران است. نمره ۲-۳ این نشریه در کتابخانه شماره (۲) مجلس موجود است. نسخه دیگر از نمره ۳ این نشریه در کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران قرار دارد.

میزان اجات فرنگی

واقیموا لوزن بالقسط ولا تخسر والمیزان الان حزب الله هم الغالبون هفته نامه ای سیاسی و اخلاقی و هزلی طرفدار مشروطه به مدیریت فخر الواعظین کاشانی نمره دوازده آن مربوط به تاریخ ۲۹ شوال ۱۳۲۹ هجری قمری و محل آن طهران خیابان ناصریه و اشتراک سالیانه آن یک تومان و تک نمره آن صد دینار است. آخرین شماره موجود این نشریه در کتابخانه شماره (۲) مجلس نمره ۲۰ است که در پنجم محرم ۱۳۳۰ هجری قمری انتشار یافته است. این هفته نامه با مقالات سنگین و تحلیل های قوی در مورد اوضاع سیاسی و اجتماعی زمان انتشار در چهار صفحه مصور با کاریکاتورهای زیبا با لگوتایپ جذاب طبع می شد. نمره ۱۶ این نشریه در کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران موجود است.

۸۰